

Dyplomatyczny Obieżyświat. Odcinek 5: CHILE

2021-10-08

Po krótkim rekonesansie w Europie, Dyplomatyczny Obieżyświat wyrusza za ocean. W południowoamerykańskim Chile znajdziecie wszystko: monumentalną naturę, bogatą historię i kulturę, dynamicznie rozwijającą się gospodarkę, smaczne potrawy i doskonałe wino. W podróż zaprasza Konsulat Honorowy Republiki Chile w Krakowie.

K - jak krótka informacja o konsulacie

Konsulat Republiki Chile w Krakowie został ustanowiony w 1997 roku. Okręg konsularny obejmuje swym zasięgiem województwo małopolskie. Pierwszym kierownikiem był Zdzisław Ryn - profesor psychiatrii na Uniwersytecie Jagiellońskim, dyplomata i wybitny znawca Andów. Funkcję konsula honorowego Republiki Chile sprawował on do roku 2000. W 2008 roku na funkcję kierownika konsulatu, również w randze konsula honorowego, powołano Andrzeja Zdebskiego - adwokata, menadżera, wieloletniego Prezydenta Izby Przemysłowo Handlowej w Krakowie.

Konsulat sprawuje opiekę na obywatelami Chile w swoim okręgu działania, udzielając im niezbędnej pomocy w relacjach z organami administracji lokalnej. Wspiera działania Ambasady Chile w Polsce oraz „Pro Chile” - organizacji zajmującej się promocją gospodarki Chile. Promuje Chile, a szczególnie gospodarkę i kulturę tego kraju. Konsulat nie wystawia, ani nie autoryzuje żadnych dokumentów, w tym zastępczych dokumentów podróży. Czynności te należą do kompetencji Ambasady Chile w Warszawie. Siedziba konsulatu znajduje się w Krakowie przy ul. Floriańskiej 3.

R - jak rys historyczny

Pierwsze informacje o zamieszkaniu obszarów Chile pochodzą sprzed 12 tys. lat. Do czasu przybycia Hiszpanów w XVI wieku tereny te były zamieszkiwane przez Indian, między innymi Ajmarów, Araukan (znanych też jako Mapucze - „Ludzie Ziemi”), Chonos czy Diaguita. Na początku XVI wieku plemiona te zostały włączone do Imperium Inków, którzy zajęli część terenów Chile już w XIV wieku. Hiszpanie podbili Chile w następstwie wypraw Diego de Almagro i Pedro de Valdivia w XVI wieku, tworząc w 1541 roku kapitanie Chile należącą do Wicekrólestwa Peru. W 1810 roku w Chile wybuchło powstanie antyhiszpańskie, które doprowadziło do proklamowania niepodległej republiki z prezydentem B. O Higginsem w 1818 roku. W wyniku tzw. wojny o saletrę z Peru i Boliwią (1879-1883) Chile uzyskało tereny na północy kraju.

Na początku XX wieku Chile przeżyło szereg zmian i przewrotów politycznych. W czasie II wojny światowej kraj ten zachował status neutralny. W latach 60-tych i 70-tych XX wieku znaczne wpływy uzyskały partie lewicowe, które przeprowadziły szereg radykalnych reform (m.in. znacjonalizowano wydobywanie miedzi, zwiększono wynagrodzenia, zamrożono czynsze i ceny). Większość reform przeprowadził wybrany w 1970 roku na Prezydenta kraju Salvador Allende. Odchylenia lewicowe w zarządzaniu państwem i pogarszająca się sytuacja gospodarcza Chile doprowadziły w 1973 roku do wojskowego zamachu stanu i przejęcia władzy przez juntę wojskową na czele z generałem Augustem Pinochetem. Dokonał on szeregu zmian w polityce

ekonomicznej Chile, wprowadzając zasady wolnego rynku w gospodarce i reformując ubezpieczenia społeczne, ale jednocześnie bezwzględnie zwalczał wewnętrzną opozycję. W wyniku terroru władzy zginęło kilka tysięcy ludzi, a tysiące uznano za zaginionych. Dyktatura Pinocheta doprowadziła do sprzeciwu przeciwko juncie. W wyniku kolejnych wyborów prezydenckich w 1989 roku Patricio Alwin przywrócił w Chile rządy cywilne.

W latach 1990-2000 przeprowadzono tu kolejne reformy gospodarcze. Wzrost produktu narodowego osiągnął 6%, przy niskiej inflacji i spadku bezrobocia. Chile wkroczyło na drogę szybkiego rozwoju gospodarczego stając się najlepiej rozwiniętym krajem w Ameryce Południowej, z PKB na głowę mieszkańca sięgającym 16 tys. USD! Od 2018 roku urząd Prezydenta sprawuje w Chile Sebastian Pinera.

Święto narodowe Chile - Dzień Niepodległości - obchodzony jest 18 września.

A - jak atrakcje turystyczne

Geograficznie Chile to kraj długi na ponad 4300 km, ale wąski - w najszerszym miejscu ma 445 km, a w najwęższym zaledwie nieco ponad 90 km (Pablo Neruda określił go mianem „chudego kraju”). Ze względu na swoją różnorodność i położenie geograficzne między Andami a Oceanem Spokojnym, Chile oferuje odwiedzającym liczne atrakcje.

Do Chile należy także odległa od kraju o 3600 km **Wyspa Wielkanocna** - najbardziej odizolowana wyspa świata. Mieści się na niej Park Narodowy Rapa Nui, którego największą tajemnicą i atrakcją są olbrzymie, monolityczne rzeźby wykonane z wulkanicznego tufu - tzw. Moai. Jest ich na wyspie ponad 800.

Atacama to pustynia położona na północy Chile i jeden z najbardziej suchych obszarów na ziemi. Niektóre z jej obszarów nie zaznały deszczu od 400 lat! Pomimo to, na pustyni tej znaleźć można... gejzery. I to nie byle jakie, bo **El Tatio** to najwyższe położone gejzery na świecie (4300 m n.p.m.).

Crystal Lagoon to największy odkryty basen na świecie. Znajduje się on w ośrodku San Alfonso del Mar i ma powierzchnię liczącą 8 hektarów i głębokość do 35 metrów.

Cristo Redemptor to przełęcz w Andach i główny szlak komunikacyjny łączący Santiago de Chile z Mendozą w Argentynie. Jest to jedna z najtrudniejszych dróg na świecie, z najwyższym punktem na wysokości 3832 m n.p.m.

Przylądek **Horn** to najdalej wysunięta na południe część Ameryki Południowej i jedno z najniebezpieczniejszych miejsc na świecie. Ponad 10 tysięcy żeglarzy straciło życie próbując go opłynąć.

Ojos del Salado to najwyższy wulkan świata (6890 m n.p.m.). Jego szczyt zdobyli w 1937 roku

Polacy - Jan Alfred Szczepański i Justyna Wojsznisa.

Punta Arenas to najdalej wysunięte na południe duże miasto świata (ma ponad 100 tys. mieszkańców). Doskonałe miejsce wypadowe dla wypraw na Antarktydę i Przylądek Horn.

Salar de Atacama - największe solisko na świecie o powierzchni 3000 km kwadratowych.

Santiago de Chile to stolica Chile i największe miasto tego kraju z ludnością około 5,5 mln. Zostało ono założone w 1541 roku i jest najważniejszym ośrodkiem gospodarczym, finansowym i kulturalnym kraju.

Torres del Paine to jeden z najbardziej znanych parków narodowych w Chile. Występują tu liczne lodowce i jeziora, a także monumentalne formacje skalne, z najbardziej znanymi „Trzema Wieżami” (Mirador de las Torres).

Valparaiso - miasto portowe w Chile z zabytkową dzielnicą wpisaną na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Więcej turystycznych ciekawostek znajdziecie na stronie:

<https://chile.travel/en/traveltochileplan>

K - jak kultura i kuchnia

Chile może się pochwalić olbrzymim dorobkiem w literackim. Jest ono ojczyzną dwóch laureatów Literackiej Nagrody Nobla - poetów Gabriela Mistrala i Pabla Nerudy. Do znanych chilijskich pisarzy należą Robert Bolano (autor przetłumaczonego na język polski „Chilijskiego nokturnu”) i Isabel Allende - powieściopisarka, której książki sprzedano na świecie w prawie 60 mln egzemplarzy. Chilijczycy znani są także w świecie filmu. Patricio Guzman, Gabriela Osorio czy Claudio Miranda to dobrze znane nazwiska w Hollywood. Spośród wielu przedstawicieli muzyki, warto wymienić nazwiska ikony pieśni Violetty Parra i znakomitego pianisty-chopinisty Claudio Arrau. Fani zespołu trashmetalowego Slayer z pewnością wiedzą, że ich wokalistą jest Chilijczyk Tomas Araya. W mini-przeglądzie znanych chilijskich postaci ze świata kultury nie można pominąć Roberto Matty nazywanego „ostatnim wielkim surrealistą”. Jego obrazy sprzedawane są za miliony dolarów. Matta przyjaźnił się z wielkimi polskiego malarstwa - Tadeuszem Kantorem i Alfredem Lenicą, którzy w pewnym stopniu inspirowali się jego twórczością. Na koniec jeszcze Claudio Bravo - jeden z mistrzów hiperrealizmu, którego obrazy można zobaczyć np. w MoMa w Nowym Yorku.

Kuchnia chilijska to mieszanka smaków i wpływów innych krajów oraz typowych dla całej Ameryki Południowej potraw, np. *Empanadas* czy *Sopapillas* (oba to rodzaje przekąsek), choć często przyrządzanych nieco odmiennie. Wszędzie w Chile można dostać duży talerz z plastrami wołowiny, frytkami, jajkiem sadzonym i smażoną cebulą - to *Chorillana*. Przypomina ona dania z innych kuchni świata, ale to właśnie w Chile jest bardzo popularna. Podobnie jak wyśmienite steki wołowe, przyrządzane na różne sposoby (*plateada*, *bistec a lo pobre*), przy czym sami Chilijczycy preferują bardzo krwiste. Niektórzy za narodowe danie chilijskie uważają *Pastel de Choclo* - zapiekane ciasto z kukurydzy z różnymi przyprawami i dodatkami. Chilijczycy mają też

wiele rodzajów dań w rodzaju polskich gęstych zup lub typu *eintopf*. Takim jest *Cazuela* - chilijski rosół z kawałkami kurczaka, ryżem i innymi dodatkami. *Cazuela* może być także z owocami morza. Chilijski sos *salsa* to *Pebré* - zrobiony z pomidorów, cebuli, chili, czosnku, szczypiorku, kolendry, oliwy i octu winnego. Najlepiej smakuje z chilijskim ciepłym *chlebem Pan Amasado*. Ostatni z chilijskich specjałów to *Pisco Sour* - koktajl na bazie chilijskiego brandy *Pisco* z dodatkiem soku z limonki i syropu cukrowego. Z dużą ilością lodu i bez dodatku białka jajka.

O - jak osiągnięcia naukowe i gospodarcze

Chile jest jednym z wiodących producentów i eksporterów miedzi na świecie. Największe kopalne tego surowca znajdują się w Chuquibambilla (największa kopalnia odkrywkowa miedzi na świecie) oraz w El Teniente. Chile jest również czołowym producentem molibdenu, jodu i litu. Chilijskie złoża saletry są największe na świecie. Chile jest też szóstym dostawcą srebra na świecie. Górnictwo i infrastruktura wydobywcza generują tu 50% inwestycji zagranicznych, do których zalicza się też polska kopalnia miedzi Sierra Gorda. Chile to także światowy lider przemysłu przetwórczego produktów spożywczych. Jest największym eksporterem na świecie np. świeżych winogron, jagód, czereśni, śliwek, ale też świeżych i mrożonych filetów z łososia. Chilijska gospodarka jest obecnie najbardziej dynamiczną w Ameryce Południowej. Chile jest także największym inwestorem zagranicznym w tym regionie.

Chilijska nauka, pomimo niezbyt licznej społeczności naukowej, może poszczycić się znaczącymi osiągnięciami w zakresie biochemii, medycyny czy też fizyki jądrowej. Takie nazwiska jak Pablo Valenzuela (wynalazca szczepionki przeciwko wirusowemu zapaleniu wątroby typu B), Horacio Croxatto (nowe metody antykoncepcji) czy też Jorge Zuniga (wynalazca protezy dla dzieci drukowanej na drukarce 3D) - to tylko kilka przykładów. Do wielkich postaci chilijskiej nauki zalicza się też Polaka Ignacego Domeyko, który stworzył w Chile podstawy eksploatacji bogactw mineralnych, a także podstawy organizacji nauki. Był on także wieloletnim rektorem Uniwersytetu w Santiago de Chile.

W - warto wiedzieć

- Chile to kraj prawie 2,5 razy większy od Polski, ale mający o połowę mniej ludności.
- Na terytorium Chile znajduje się 2000 wulkanów, z czego aż 500 jest aktywnych.
- 12 obywateli Chile zgromadziło na swoim koncie ponad 1 mld USD. Najwięcej, bo aż 13,5 miliardy USD - Iris Fontbona.
- Najstarsza mumia świata znajduje się nie w Egipcie, ale właśnie w Chile - w regionie Arica. Naukowcy szacują, że może ona mieć nawet 7000 lat.
- Chile to raj dla astronomów i obserwujących gwiazdy, bo tutaj jest najczystsze niebo na ziemi. Szacuje się, że w ciągu roku na terenie kraju występuje ponad 300 bezchmurnych nocy.

- *Carmenere* to „narodowy” szczep winna Chilijczyków. Chilijskie wina z tego szczepu (np. *Blue Angel* 2017 z winnic Montes, *Kai* 2016 z Errazuriz, *De Martino Legado Reserva Carmenere* 2012, *Carmin de Peumo Carmenere* 2013 z Concha y Torro, *Santa Carolina Herencia Carmenere* 2014) uznawane są za najlepsze na świecie. Do ikon chilijskich win innych szczepów należą m.in.: *Sena* 2016, *Don Melchor Cabernet Sauvignon* 2016, *Vina Almaviva* 2015, *Erazzuriz Las Pizarras Chardonay* 2016, *Viu Manent*, *San Carlos* 2016, *Santa Rita Bougainville* 2013, *Casas del Bosque*, edicion limitada 2017.
- Ignacy Domeyko – „ojciec” chilijskiej mineralogii i górnictwa, przyjaciel Adama Mickiewicza był pierwowzorem dla postaci Żegoty z III części „Dziadów”.
- La Serena, drugie najstarsze miasto w Chile założone w 1544 roku, jest honorowym miastem partnerskim Krakowa.

Zdjęcia: <https://chile.travel/en/traveltochileplan>

Wszystkie odcinki cyklu *Dyplomatyczny Obieżyświat* znajdziecie [TUTAJ](#)